

Sopeutumisen eri vaihtoehdot

On olemassa neljä eri vaihtoehtoa suhtautua maahanmuuttoon riippuen siitä, missä määrin maahanmuuttaja pyrkii säilyttämään oman kulttuurinsa ja missä määrin hän osallistuu eri kulttuurien välisiin kontakteihin sekä miten hän ylipäätään suhtautuu uuteen kulttuuriin.

1. **Assimiloituminen** - maahanmuuttaja omaksuu täysin uuden kulttuurin ja kieltää sen vähemmistön kulttuurin, mihin itse kuuluu.
2. **Separoituminen** - asuessaan uudessa kulttuurissa maahanmuuttaja ei omaksu sitä lainkaan eikä tunnusta sitä omakseen.
3. **Marginalisoituminen** - maahanmuuttaja on pakko tai hän itse pyrkii siihen, että hän ei säilytä omaa kulttuuriaan eikä hän myöskään hyväksy uutta, vaan hän on ikään kuin kahden kulttuurin rajalla.
4. **Integroituminen** - maahanmuuttaja hyväksyy uuden kulttuurin ja haluaa päästä sisään uuteen yhteiskuntaan, mutta samalla hänellä on pyrkimys säilyttää oma identiteetti sekä suhde omaan kulttuuriin.

Ei ole vaikeaa tajuta, että kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa eivät ole optimaalisia ja kolmas ei ole kovin rakentava, koska se voi viedä maahanmuuttajan umpikujaan hänen valitessaan, kumpaan kulttuuriin sitoutua. Rakentavin, kelvollisin sekä sopeutumisen kannalta eniten positiivisia tuloksia antava vaihtoehto on integroituminen.

Olisi virheellistä olettaa, että kaikki maahanmuuttajat valitsevat aina itselleen neljännen vaihtoehdon. Kukin valitsee itselleen parhaiten sopivan paikan yhteiskunnassa.

Arvioin vielä sopeutumisen eri vaihtoehtoja käytännönläheisestä ja elämää lähellä olevasta näkökulmasta.

Assimiloituminen

Käytännössä assimiloitumispyrkimys, suomalaisiksi tuleminen, ilmenee uuden kulttuurin asioiden matkimista ja jäljentämistä elämän kaikilla osa-alueilla. Usein joutuu näkemään ja kuulemaan, että vanhemmat haluavat määrittää omien lastensa tulevaisuuden puhtaasti suomalaisiksi: ”Toivottavasti he eivät tule kokemaan niitä samoja vaikeuksia, joita meillä on ollut. Heidän ei tarvitse enää tehdä valintaa” - sanovat he puhuessaan omista lapsistaan. Ja niinpä nämä lapset unohtavat oman äidinkieltensä asuttuaan Suomessa 4-5 vuotta tai he ainakin puhuvat sitä aksentilla käyttäen vain köyhiä ja yksinkertaisia fraaseja. Assimiloituvissa perheissä vanhemmat eivät pyri tukemaan omaa äidinkieltään eikä kulttuuriaan ja siksi kieli, arvot ja oman kulttuurin traditiot katoavat.

Ajattelevatkohan nämä vanhemmat, että heidän lapsestaan kasvaa 'Иван, не помнящий родства' (Ivan, joka ei sukuaan muistanut). Tuleeko lapsi aikuiseksi kasvettuaan olemaan kiitollinen vanhemmilleen, että nämä riistivät häneltä oman kulttuurin ja kielen rikkauden? Kun aikaa on tarpeeksi kulunut, niin aikuistunut ihminen on jo menettänyt lapsen kyvyn ja muistin käsitellä informaation virtaa valtavalla nopeudella. Se, mikä pieneltä lapselta onnistuu luonnostaan, ei enää ole mahdollista aikuisena.

Maahanmuuttajat, jotka yrittävät olla 'oikeita suomalaisia', näyttävät jossain määrin naurettavilta. Ihminen, joka tarkoituksella unohtaa omat juurensa, voi menettää toisten ihmisten kunnioituksen. Samalla hän riistää itseltään oikeuden olla oma itsensä.

Eräs suomalaista alkuperää oleva maahanmuuttaja, joka oli asunut 45 vuotta Venäjällä, sanoi kerran ylpeänä maahanmuuttajakurssilla: 'En seurustele maanmiesteni kanssa Suomessa. He eivät kiinnosta minua ja täällä he eivät ole minulle tarpeen. Kunpa tämä kurssi loppuisi mahdollisimman pian, jotta en enää näkisi heitä.'

Tämä kommentti kummastutti kurssikavereita, jotka eivät olleet aiheuttaneet hänelle mitään pahaa. Kuinka paljon ihminen onkaan kärsinyt sanoakseen nuo sanat? Ja kuinka paljon pitää vielä oppia tajutakseen lopultakin, että ongelma ei ole ympärillä olevissa ihmisissä, vaan siinä, että kulttuuri koveni hänen kasvamassaan yhteiskunnassa - on kysymys siis taistelusta itsensä kanssa. Nämä esiin tulleet asiat, vastahakoisuus ja aggressio, todistavat henkisestä tasapainottomuudesta.

Ei kannata ajautua ensimmäisiin negatiivisiin ajatuksiin tämän asian suhteen. Toisen ihmisen esimerkki - negatiivinen tai positiivinen - on syy pohdiskella omaa itseään ja omaa 'minäänsä' uudessa kulttuurissa, uudessa yhteiskunnassa.

Ei ole vaikeaa arvata, että assimiloitumisen tien valinneilla ihmisillä ilmenee ongelmia heidän ollessaan tekemisissä maanmiestensä kanssa ja lisäksi he ärsyyntyvät näistä ja suhtautuvat negatiivisesti näiden käytökseen. Toisinaan tämä saattaa johtaa jopa mielettömyyksiin: 'Miksi he ovat tänne tulleet?' - huudahtavat ensimmäisinä Suomeen saapuneet samalla mustasukkaisesti arvostellen juuri maahan muuttaneita maanmiehiään. Kun ollaan tekemisissä suomalaisten kanssa, suhtaudutaan usein äärimmäisen negatiivisesti 'omiin'. Parhaassa tapauksessa tällainen näyttää kummalliselta ja huonoimmassa tapauksessa suomalaiset ovat ihan ymmällään: 'Jos maahanmuuttajat itse puhuvat itsestään pahaa, asian täytyy todella olla niin'. Tämä kaikki vahvistaa suomalaisten ennakkoluuloja ulkomaalaisia kohtaan Suomessa. Niin siinä lopulta käytännössä käy.

Vielä yksi esimerkki elävästä elämästä: Venäläinen Suomeen muuttanut nainen on elänyt suomalaisen miehen vaimona noin 15 vuotta. Hänen mukanaan saapui Suomeen 5-vuotias poika naisen ensimmäisestä avioliitosta. Uusi perhe-elämä sujui hienosti. Nainen oppi suomen kielen nopeasti, mies oli auttanut häntä siinä. Kielitaito edesauttoi naista saamaan itselleen hyvän työpaikan. Kotona

puhuttiin vain suomea. Levollinen elämä, vauraus ja kaikki muukin tuntui hänestä aivan luonnolliselta. Nainen pyysi luokseen tulleita maanmiehiään puhumaan kanssaan vain suomea, koska hän halusi, että naapurit eivät kuulisi venäläistä puhetta. Saavuttuaan Suomeen nainen alkoi oman poikansakin kanssa puhua vain suomea, aluksi hyvin huonoa suomea ja sitten vähän parempaa... Äidin elämän menestyksessä poika kasvoi ja kävi koulua äitinsä häntä juuri huomaamatta. 'Kaikki on hyvin' - ajatteli nainen. Tämän tarinan loppu on kuitenkin hyvin yllättävä. Poika siirrettiin sellaisten lasten ryhmään, jotka olivat kehityksessään jääneet jälkeen. Yhtäkkiä nainen tajusi, että hän ei onnistunutkaan tulemaan suomalaiseksi. Omasta maasta olevia ystävättäriä ei lähipiirissä juurikaan ollut, suomalaistenkin ystävien määrä väheni jostain tuntemattomasta syystä. Jotkut heistä alkoivat opiskella venäjää, mutta nainen ei edes kyennyt heitä auttamaan. Naisen oma poikakin lakkasi puhumasta venäjää.

Jotkut maahanmuuttajaäidit lopettavat omalla äidinkielellään puhumisen jopa omien lastensa kanssa. Kun nämä äidit opiskelevat suomen kieltä, he ikään kuin 'kokeilevat' sitä omiin lapsiinsa, minkä seurauksena lapset menettävät ikään kuin suuntavaistonsa eivätkä tiedä, ketä pitäisi seurata. Psykologit suosittelevat, että kaksikielisissä perheissä kumpikin vanhempi puhuisi lastensa kanssa omalla äidinkielellään. Silloin lapselle olisi helpompi toimia oikein aikuisten maailmassa. Lapsi hyväksyy maailman ilman erityisiä arvoja sellaisena kuin se on.

Hän ei kykene määrittelemään, mikä on hyvin, mikä paremmin tai kenties huonommin. Juuri vanhemmat ovat vastuussa lapsensa onnistuneesta sopeutumisesta uuteen kulttuuriin.

Separoituminen

Toisessa variantissa - separoitumisessa - maahanmuuttaja säilyttää oman kulttuurinsa ja on ikään kuin 'tutussa' ympäristössä, mikä toimii hänelle suojana. Hän elää omassa diasporassaan, omassa piirissään,

missä hän pitää yllä vain omaan kulttuuriinsa kuuluvia asioita. Tällaisena ympäristönä hänellä voi olla ainoastaan omista tuttavista, ystävistä sekä sukulaisista koostuva lähipiiri tai maanmiesten perustamat erilaiset yhdistykset. Maahanmuuttaja puhuu siis koko ajan omaa äidinkieltään eikä hänellä käytännöllisesti katsoen ole minkäänlaisia älyllisiä kontakteja uuden kulttuurin edustajien kanssa. Omien maanmiesten käyttäytyminen sellaisenaan ei ole lainkaan ärsyttävä tekijä, sillä kaikki on hyvin ymmärrettävää ja tutunoloista omien keskuudessa. On helppo keskustella heidän kanssaan omista kokemuksista ja ongelmista.

Alkuvaiheessa maahanmuuttajan kannalta on tietysti mukavaa, että hän voi säilyttää oman kulttuurinsa ja tyydyttää omat seurustelutarpeensa itsensä kaltaisten ihmisten kanssa, kun ei ole vielä ehtinyt luoda kontakteja uuden kulttuurin edustajien kanssa. Jos kuitenkin pysyttelee pitempään vain tässä 'suojatussa' ympärisössä eikä yritäkään päästä lähemmäksi uutta kulttuuria, voi siitä muodostua este tai jarru ainakin kielen opiskelulle. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin on passiivista ja työnsaanti mahdotonta. Lisäksi alkaa löytyä negatiivisia arvioita omista maanmiehistä, jotka ovat saavuttaneet suomalaisessa yhteiskunnassa tietyn onnistumistason: he ovat muun muassa oppineet kielen ja saaneet itselleen työpaikan. Tällöin maahanmuuttajalle syntyy arvottomuuden tunne sekä ajatus siitä, että uusi yhteiskunta ei hyväksy häntä. Tavallisesti vanhemmat ihmiset valitsevat tämän toisen sopeutumisvaihtoehdon muuttaessaan Suomeen. Kahden vanhemman, samasta maasta Suomeen muuttaneen keskustellessa voi kuulla: 'No, miten sinä olet sopeutunut'. Toinen vastaa: 'Hyvin - suomalaiset elävät omaa elämäänsä ja minä omaani'. 'Entä lapset sitten?' - kysyy ensimmäinen. 'Lasten kanssa on ongelmia.' Tarvitseeko tätä kommentoida? Jokaiselle on selvää, että meidän lastemme, jotka me olemme tuoneet tähän vieraaseen maahan, on sopeuduttava tänne, heidän on opeteltava tämän maan kieli ja löydettävä täältä ystäviä.

Jatkossa heidän pitää löytää itselleen myös työtä, heidän on perustettava oma perhe ja tehtävä monia muitakin asioita. Lapset ansaitsevat täysipainoisen ja onnellisen elämän.

Marginalisoituminen

Marginalisoitumisen vaihtoehto tarkoittaa sekä oman että uuden kulttuurin kieltämistä. Maahanmuuttajan arvioidaan tällöin kadottaneen oman elämänsä suunnan yhteiskunnassa, hänen itsetuntonsa on hukuksissa ja henkinen tasapainonsa on häiriintynyt.

Marginalisoitumista tavataan sellaisissa tapauksissa, joissa ihminen on joutunut julman diskriminoinnin kohteeksi.

Asiantuntijoiden mukaan marginalisoitumisen voidaan katsoa koskevan 45 prosenttia 15–25-vuotiaista nuorista. Tätä vaihtoehtoa tulee siis tarkastella nimenomaan puhuessamme murrosikäisistämme.

Kuten jo tämän kirjan ensimmäisessä osassa mainittiin, kokevat nuoret maahanmuuttajat elämän muutokset paljon voimakkaammin, heitä koskee aikuisia enemmän myös uuteen yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyvät ongelmat. 'Itsenäistyvän ja identiteettiään hakevan nuoren on erityisen vaikeaa löytää paikkansa elämässä, kun hän samaan aikaan joutuu sopeutumaan uuteen maahan. Nuorten on tärkeää saada hyväksyntä samaan aikaan niin vanhemmiltaan kuin ikätovereiltaan koulussa ja harrastuspiireissä. Pukeutuminen, kielenkäyttö ja käyttäytyminen kodin ja ympäristön välillä voivat erota toisistaan paljon. Nuori voi joutua olemaan kuin akrobaatti hyppiessään arvomaailmoista ja elämäntyylyleistä toisiin.' (Ote Ulkomaalaisten kriisikeskuksen julkaisemasta kirjasta 'Maahanmuuttajan opas - Suomeen kotoutuminen')

Kun tarkastelen omia lapsiani, niin heidän oudot käsityksensä pelottavat toisinaan ja joskus jopa ärsyttävät. Heidän vaatimuksensa tuntuvat kohtuuttomilta ja aggressiivisuutensa hämmentävältä. Joskus he eivät kestä meitä ja siksi arvostelevat sanomalla: 'Te olette tuoneet

meidät Suomeen, te olette syyllisiä'. Maahanmuuttajavanhemmat saavat usein kuulla älläisen moitteen. Silloin perheissä syntyy erilaisia riitoja yhä useammin. Vanhempien omat ongelmat häiritsevät nuorten ymmärtämistä ja näiden ongelmiin keskittymistä. Vanhemmilla ei ole mahdollisuutta ilmaista omaa rakkauttaan. Usein he ostavat lastensa huomion lepyttelemällä näitä lahjoilla ja kalliilla tavaroilla.

Mikäli murrosikäinen ei kykene kotoutumisen aikana solmimaan lainkaan suhteita uutta kulttuuria edustaviin nuoriin (tämä ehkä johtuu kielitaidottomuudesta, elämäkokemuksen puuttumisesta tai kyvyttömyydestä kanssakäymiseen) tai mikäli nuorella ei ole minkäänlaista käsitystä oman ja uuden kulttuurin arvoista, ei hänellä myöskään ole mahdollisuutta valita, mikä olisi parempi. Kasvava ihminen ikään kuin taiteilee kahden kulttuurin välissä. Toisella puolella ovat vanhemmat traditioineen, tapoineen ja ongelmineen ja toisella puolella ovat uutta kulttuuria edustavat samanikäiset nuoret, jotka eivät aina suinkaan hyväksy kaikkea. Juuri tässä kohdin ilmenee marginalisoituminen. Elämä kahden eri kulttuurin rajalla saa aikaan voimakkaita tunteita ja synnyttää siten konflikteja. Tällöin juuri voi tapahtua se, että nuori kieltää molemmat kulttuurit ja menettää siten elämän tukipisteet. Tästä seuraa se, että nuori ihminen sulkeutuu itseensä, hän alkaa käyttäytyä entistä aggressiivisemmin omassa ympäristössään - käyttäytyminen on epäsosiaalista. Silloin syntyy tunne, että maailma on hyvin epäoikeudenmukainen ja siitä puuttuu kokonaan rakkaus.

Se, minkä reitin tämä nuori jatkossa valitsee, ei riipu pelkästään hänestä, vaan myös ympäröivästä maailmasta - niistä, jotka ovat lähellä ja jotka ymmärtävät enemmän.

Maahanmuuttajanuorten keskuudessa voidaan usein nähdä tapauksia, että he päättävät lähteä Suomesta. Mitkään vanhempien ylitsepuhumiset eivät vaikuta heihin. He valitsevat oman kulttuurinsa. Toiset heistä sitoutuvat suomalaiseen kulttuuriin - he assimiloituvat - ja silloin heille saattaa jatkossa syntyä identiteettiin liittyviä ongelmia.

(Identiteetti: persoonallisuustutkimuksissa se on ihmisen olennainen ja jatkuva 'minä', hänen subjektiivinen käsityksensä itsestään yksilönä.)

Kolmas ryhmä nuorista on sellaisia, jotka kapinoivat. Toisinaan tupakanpolto ja alkoholin tai huumeiden käyttö näyttävät olevan ikään kuin heidän ratkaisunsa omaan tilanteeseensa. Tässä vaiheessa vanhemmat eivät saa sulkea silmiään ja olettaa, että kyllä kaikki järjestyy. Meidänhän täytyy aina rakastaa omia lapsiamme, olivatpa he millaisia tahansa tai tekivät he mitä tahansa. Rakastava ja ymmärtävä ympäristö sekä perheen tasapainoiset keskinäiset suhteet auttavat lapsia löytämään oman paikkansa uudessa maassa.

Muistakaamme hymyillä!

Kirjoitus eräässä pulpetissa: 'Ihmiset tulevat itsenäisiksi 12 ikävuoteen mennessä'. (Aleksandr Dashevskij, Александр Дашевский)

'Eivät nuoret ihmiset ole kovasti muuttuneet. He kasvavat, aikuistuvat, lähtevät kotoa ja menevät naimisiin entiseen tapaan - asiat eivät välttämättä vain tapahdu juuri tässä järjestyksessä.' (joku NN)

Integroituminen

Integroituminen on kaikkein rakentavin vaihtoehto, mutta vaatii suuria ponnistuksia maahanmuuttajalta. Se on ihmisen itsensä vapaaehtoisesti valitsema tie, jolla hänen on lepäämättä tehtävä työtä oman itsensä kanssa, jotta hän saavuttaisi sopeutumisen kolme tärkeää asiaa (N. M. Lebedevin 'Johdatus etniseen ja monikulttuuriseen psykologiaan' -kirjan pohjalta, по материалам работы Н. М. Лебедевой «Введение в этническую и кросскультурную психологию»):

1. **Psykologinen sopeutuminen** - tuntee itsestä persoonana, joka ei ole menettänyt siteitään omaan kulttuurinsa, omaa hyvän psyykkisen terveyden sekä viihtyy uudessa kulttuurissa.
2. **Sosiokulttuurinen sopeutuminen** - osaa riittävässä määrin käyttäytyä uuden kulttuurin mukaisesti, toimii onnistuneesti tämän uuden kulttuurin edustajien kanssa ja kykenee ratkaisemaan jokapäiväisiä sosiaaliskulttuurallisia ongelmia (perheessä, työssä, koulussa jne.)

3. **Taloudellinen sopeutuminen** - on taloudellisesti riippumaton, kykenee itsenäisesti ratkaisemaan talouteen liittyvät ongelmat, omaa turvatun toimeentulon sekä on saanut itselleen työpaikan ja on siihen tyytyväinen.

Millä keinoin saavutetaan nämä kolme tärkeää kohtaa integroitumisen tiellä?

Itse asiassa tämä kirja on tehty lukijalle juuri siinä tarkoituksessa, että te itse kykenisitte löytämään nuo keinot. Kun luette tätä kirjaa, teidän täytyy yrittää itse pohdiskella, mikä sopii teille, mitä te etsitte elämässänne, miksi olette tullut Suomeen ja minkälaiseksi tunnette olonne uudessa maassa. Jos elätte sopusoinnussa itsenne kanssa, niin silloin te olette löytäneet oikean tien. Tämän työn tarkoituksena ei ole asettaa paineita tästä yhteiskunnasta omaa paikkaansa etsivälle, vaan antaa niitä tietoja ja tarjota niitä keinoja, joita te itsekin arvostatte ja joita te voisitte soveltaa omalla sopeutumistiellänne.